

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اسلام و خلافت چگونه مقام مادری را ارج می گذارد!

(ترجمه)

اسلام جایگاه مادری را بالا برده و جایگاه بالاتری در جامعه به آن بخشیده و اهمیت زیادی را برای نقش زنان به عنوان زنان صاحب خانه و مربی اطفال اختصاص داده است و در برابر والدین، الله سبحانه و تعالی فرزندان را مکلف به اعطای حقوق نموده است:

﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَالَهُ فِيَ عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَى الْمَصِيرِ﴾

[لقمان: 14]

ترجمه: و به انسان درباره پدر و مادرش سفارش کردیم؛ مادرش او را با ناتوانی روی ناتوانی حمل کرد و از شیر باز گرفتنش در دو سال است (آری، سفارش کردیم) که برای من و برای پدر و مادرت شکر به جای آور که باز گشت (همه شما) به سوی من است.

مردی نزد پیامبر صلی الله علیه وسلم آمد و گفت: مستحق ترین مردم کیست تا همراه وی خوب زندگی کنم؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم گفت: «مادرت.» او گفت: پس کی؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم گفت: «سپس مادرت.» گفت: پس از آن کی؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم گفت: «سپس مادرت.» گفت: پس از آن کدام شخص؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم گفت: «سپس پدرت.» (رواه بخاری)

هم چنان رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده اند:

﴿تَزَوَّجُوا الْوُدُودَ الْوُلُودَ فَإِنِّي مُكَاثِرٌ بِكُمْ الْأُمَمَ﴾

(رواه أبوداود)

ترجمه: با زنان مهرگر و زاینده ازدواج نمائید؛ زیرا من با کثرت شما در بین امت ها افتخار دارم.

دیدگاه اسلام به جایگاه بلند مادری و اهمیت بالای آن بر تعریف نقش ها و وظایفی از حقوق خاص برای زنان و مردان در زندگی خانوادگی برمی گردد. اسلام نقش اساسی زنان را به عنوان زنان خانه دار و مراقبان برای کودکان و نقش مردان را به عنوان ولی و آموزگار خانواده می داند. این نقش بنیادی زنان است؛ اگر آن ها بخواهند کار کنند، این حق آن ها نفی نمی گردد؛ درین مورد الله سبحانه و تعالی می فرماید:

﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ﴾

[نساء: 34]

ترجمه: مردان سرپرست زنان اند، به دلیل آن که الله برخی از ایشان را بر برخی برتری داده و (نیز) به دلیل آن که از اموالشان خرج می کنند.

رسول الله صلی الله علیه وسلم می فرماید

«كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالْأَمِيرُ رَاعٍ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ، وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ عَلَى بَيْتِ زَوْجِهَا وَوَلَدِهِ...»

(رواه بخاری و مسلم)

ترجمه: تمام شما مسئول اید و هرکس از زیر دست خود مسئول است؛ پس مرد بر اهل خانواده خود و زن از خانه شوهر خود و فرزند خود مسئول است...

الله سبحانه و تعالی می فرماید:

﴿وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ﴾

[بقره: 233]

ترجمه: خوراک و پوشاک آنان (مادران) به طور شایسته بر عهده پدر است.

دولت خلافت بر منہاج نبوت، از نقش هایی که در اسلام برای زنان و مردان در زندگی خانوادگی مکلف ساخته، محافظت می نماید و نقش مهمی را از زنان به عنوان زن و مادر تحکیم خواهد کرد. این نقش زنان دارای ضمانت و پشتوانه مالی است تا آن ها به اثر کسب و کار معیشت در قبال وظایف مهم خود در برابر فرزندان و خانواده های شان تحت فشار قرار نگیرند. به عنوان مثال: اگر یک زن خویشاوند مردی برای حمایت از خود ندارد، زیر سایه حاکمیت اسلام، دولت خلافت موظف است این کار را انجام دهد. بنابر این، قوانین اسلامی تنها تحت سایه خلافت قابل تطبیق اند؛ حمایت از مادران را که برای مراقبت از فرزندان شان موظف اند، مورد حمایت قرار می دهد. هم چنین خلافت به گونه دائمی ضامن آنست که از پرداخت مصارف مالی شانه خالی نخواهد کرد تا خود و فرزندان خود را حفظ نمایند. رسول الله صلی الله علیه وسلم می فرمایند:

«مَنْ تَرَكَ مَالًا فَلِأَهْلِهِ وَمَنْ تَرَكَ دَيْنًا أَوْ ضَيَاعًا فَإِلَى وَعَلَى»

(رواه مسلم)

ترجمه: هر که دارائی به ارث گذاشت، برای ورثه اش است و هرکس قرض دار و مسئول بمیرد، ادای آن از من و بر من است.

ماده 112 پیش نویس قانون اساسی حزب التحریر صراحت دارد: «اصل در زن آنست که وی مادر و مربی خانه بوده.» هم چنان ماده 120 صراحت دارد: «قومیت مرد بر زن قومیت سرپرستی می باشد؛ نه قومیت حکم فرمایی و طاعت مرد بر زن و نفقه زن بر شوهر فرض گردیده است که باید مطابق عرف امثال وی اداء گردد.» و ماده 156 پیش نویس قانون اساسی حزب التحریر: «دولت متضمن پرداخت نفقه برای کسانی است که نه مال دارند؛ نه کار کرده می توانند و نه سرپرستی دارند که

مسئولیت نفقه آنها را به عهده بگیرد و هم‌چنان دولت مسئول کمک و همکاری با ضعفاء و مصیبت زده‌گان و مبتلایان می‌باشد.» در زمان خلافت عمر بن الخطاب، خلیفه دوم اسلام بود که نخستین نظام امتیازات طفل را در جهان معرفی کرد تا والدین در مراقبت فرزندان‌شان، مورد کمک مالی قرار گیرند.

مزایای نفقه زنان به شدت تحت حاکمیت اسلامی حفظ شده است. هند بنت عتبه به نزد رسول الله صلی الله علیه وسلم آمد و گفت: «ای رسول الله! ابوسفیان مرد ممسک است؛ مرا اجازه است تا از دارائی او آنچه نزدم هست، بردارم و مصرف خانه کنم؟» رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: «لَا إِلَّا بِالْمَعْرُوفِ» یعنی نه؛ مگر قدر معروف.

در مورد علماء اسلام در زمان خلافت عباسی کتاب‌های زیادی نوشته اند؛ از جمله خصاف عراقی فقیه مذهب حنفی در کتاب خود توضیح می‌دهد: «چگونه زنان علیه شوهران خود که از ادای نفقه آنها سرباز می‌زنند و یا در سفر غائب اند، نزد قاضی شکایت درج کنند؛ طوری که آنها از قاضی می‌خواهند یک ضمانت را تعیین کند که مسئول پرداخت نفقه آنها باشد. اگر شوهران‌شان ناپدید شوند، ممکن است به نزد قاضی بروند و از او بخواهند یک نماینده را برای مدیریت اموال شوهر و برای تأمین نفقه تعیین کنند.» سوابق قضایی خلافت عثمانی نیز نشان می‌دهد که مردان از نظر قانونی مکلفیت محافظت مالی زن و فرزندان خود را دارند. اگر مردان آماده نشود، همسر می‌تواند شکایت خود را به محکمه ارائه کند و قاضی پرداخت نفقه را به زور اعمال می‌کند. این شامل دسترسی به اموال شوهر برای پیشبرد زندگی به قدر معروف است. برای همسران رها شده اجازه است که برای هر یک از فرزندان خود از هر بخشی از ثروت یا دارایی‌های شوهر خود برای مصارف زندگی‌اش اخذ نماید و هم‌چنین می‌توانند از محکمه بنام شوهر درخواست قرض کنند تا توسط آن حمایت شوند و شوهر مسئول پرداخت آن قرض خواهد بود. مثال زیر نمونه‌ای از موارد پرونده قضایی شهر کایزری در خلافت عثمانی است:

سینیت آنا بنت شیخ محمد افندی اقامه دعوی می‌نماید: «من همسر عبدالفتاح بن عبدالقادر از گلک مهل (قریه‌ای) هستم که شوهرم برای مدت طولانی غایب بود. من به نفقه زندگی ضرورت دارم.» از سینیت آنا خواسته شده است که حلف شرعی بخورد که شوهرش برای او چیزی برای نفقه نگذاشته است؛ سپس برای وی مبلغ پانزده آقچه روزانه اختصاص داده شد و هم‌چنان اجازه گرفتن قرض نیز برایش داده شد.

جایگاه و احترامی را که اسلام به مقام مادری قائل شده است، اهمیت آن تحت حکومت اسلامی در زندگی خانوادگی و جامعه محسوس بوده و دولت در شکل‌گیری ذهنیت خوب نسبت به این نقش حیاتی، زنان را تقویت می‌دهد. مادران در طول تاریخ خلافت زیر سایه اسلام از نعمات آن لذت برده‌اند که جهان مانندش را ندارد.

برای مثال: خلافت عثمانی وضعیت زنان را در جامعه ارتقاء داد و مادران توسط فرزندان‌شان با احترام و رفتار بسیار دقیق مورد حمایت قرار می‌گرفتند و از سوی دیگر، مادران فرزندان خود را با شور و رغبت و محبت آموزش می‌دادند. عبدالله بن عباس رضی الله عنه گفت: «من عمل دیگری را سراغ ندارم که بنده را به الله نزدیک سازد، به غیر رفتار خوب و احترام مادر.» گفته می‌شود که عبدالله بن عمر رضی الله عنه یک بار مرد یمنی را که در نزدیکی کعبه مادرش را در پشتش حمل

کرده، طواف می‌کرد، دید؛ این مرد به عبدالله بن عمر گفت: «مادر خود را حمل می‌کنم که من را حمل کرده است و من را دوبار و الاصلاح را شیر داده است؛ آیا آنچه را مادر انجام داده بود، پسر پوره می‌کند؟ گفت: نه برابر یک جرقة آن.

به زین العابدین، یکی از علمای معروف گفته شد: «شما بارعایت‌ترین فرد برای مادر خود هستید؛ اما ما هرگز ندیده‌ایم با یک ظرف با او غذا بخوری؟» پاسخ داد: «من می‌ترسم که دستم را به غذائی برسانم که چشمانش در ظرف آن‌را می‌بیند و به اثر آن گنهگار خواهم گشت.»

«یک ویژگی زیبا در شخصیت ترک‌ها، رفتار نیک و احترام آن‌ها است... مادر را مشاور حکیم می‌دانند؛ با او مشاورت، احترام و تعهد می‌گذارند و از او می‌شنوند و اطاعت می‌کنند و تا آخر مرگ او را محترم شمرده، پس از مرگ‌اش وی را به خاطر مهربانی و شفقت‌اش به نکوئی یاد می‌کنند.» (منبع: کتاب شهر سلطان و اخلاق محلی ترک‌ها در سال 1836؛ نویسنده: جولیا پردو، شاعر، تاریخ‌نگار و سیاح انگلیسی)

نظام آموزش و پرورش و رسانه‌های خلافت اسلامی برعلاوه فضای عمومی جامعه اسلامی کمک خواهد کرد که مادران مسلمان در مسئولیت جدی خود در خصوص پرورش کودکان برای تبدیل کردن آن‌ها به شخصیت‌های قوی اسلامی موفق شوند تا اطفال‌شان درین فضای اسلامی خدمت‌گذار دین الله و سپس اتباع راستین دولت خلافت و هم‌چنان یک منبع خوب برای جامعه شوند. ازین جهت، اسلام دارای استراتژی بی‌نظیر در مورد اهمیت مادر بودن است که با مجموعه‌ای از قوانین و وظایف برای زنان و مردان برای حصول اطمینان از حمایت و پشتیبانی آن همراه بوده است. تحت حاکمیت اسلام، در خصوص وظایف مهم زنان به عنوان زنان خانه و مراقبان برای فرزندان خود، در زنان یک احساس بزرگ و ارزش ذاتی به انجام وظیفه غرس شده است تا آن‌ها با جدیت تمام وظیفه خویش را انجام دهند و هم‌چنین مفاهیم شرعی داخل خانواده‌ها محرک قوی و یکپارچه را تشکیل می‌دهند.

بنابر این، خلافت تنها دولتی است که به شیوه جامع به قدر و منزلت زن توجه دارد و از شأن خلافت است که مقام سزاوار مادری را در جامعه به مادر بازگرداند و اطمینان دهد که حقوق کودکان و تربیت آن‌ها به طور مؤثر باز می‌گردد و حرمت خانواده و انسجام دوباره بدست می‌آید.

نویسنده: دوکتور نسرین نواز

رئیس بخش زنان دفتر مطبوعاتی مرکزی حزب التحریر